

Ord. Prof. Dr. Ekrem AKURGAL: Cumhuriyet Kültürüne, Arkeoloji ve Sanatına Kişilik Kazandıran Bilge

Prof. Dr. A. Coşkun Özgünel
Ankara Üniversitesi

Osmanlı toprakları içinde yer alan Hayfa'ya bağlı Tulkarem kasabasında 30 Mart 1911 yılında doğan Ekrem Akurgal. Eski Caesareia kentinin harabelerinin Tulkarem kasabasına komşu olması, onun gelecekteki meslek seçimindeki ilk ışığı olmuştur. Ancak Prof. Akurgal kendini anlatırken bu olayın bir rastlantı olduğunu söyler; yaşamı boyunca hiçbir zaman da kaderciliğe ödün vermez. Çocukluğunun başlangıç yılları Sakarya– Akyazı'da baba çiftliğinde geçer. Varlıklı bir ailenin ferdi olarak, ilk, orta ve lise eğitimini İstanbul'da tamamlar. 1930'lu yılların başında biten lise eğitimi sonrası, her genç gibi onun da yapmak istediği birçok düşüncesi vardır. Edebiyatçı ve yazar olmak ister. İsviçre'de doktora yapma sözünü babasından alınca, hukuk okumak ona ilgi çekici gelmeye başlar. Kurtuluş savaşı ile yurdunu özgürlük ve esenliğe kavuşturan yüce önder Mustafa Kemal Atatürk, çağdaş batı uygarlığını yakalamanın Türkiye Cumhuriyetinin uluslaşmasındaki en büyük gelecek olduğunun bilincinde ve özleminde idi. Büyük ülkünün gerçekleşmesinde birçok engeller vardı.

Bundan ötürü Anadolu bilgeliğini her yönü ile araştırarak, inceleyecek, dünya uygarlığının ve kültürlerinin doğduğu bu toprakları tekrar ulusuna anlatacak genç bilim adamlarına gereksinme vardı. İşte bu amaç için 1930'lu yılların başından itibaren onun direktifleri ile yurt dışına her dalda öğrenim için gençler yollanır. Ekrem Akurgal da seçilmişlerin içindedir. Almanya'ya gider 1932 yılında başladığı klasik arkeoloji öğrenimini başarılı bir biçimde bitirerek 1941 yılında genç bir Dr. arkeolog olarak çok sevdiği ülkesine döner ve Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesindeki 40 yıl sürecek öğretmenliğine başlar.

1981 yılında emekli olduğu zaman, her bilim adamına nasip olmayan bir onuru yaşar. Türkiye üniversitelerinde görev yapan ve onun bilimsel ilkelerini devam ettiren, yetiştirdiği 23 bilim adamı vardır ardında. Onlarla hep gurur duymuş, her ortamda, her fırsatta onlardan söz etmiş ve onları bilimsel çalışmalara özendirmiştir. 1980'li yıllarda ülkemiz yüksek öğrenim kurumlarında başlatılan yeni yapılanmalar, birçok üniversitelerin kurulmasına olanak verir. Yeni kurulan üniversitelerin neredeyse tüm “Klasik Arkeoloji Ana Bilim Dallarının” öğretim kadrolarını oluşturan gençlerin; öğrenimlerini Ekrem Akurgal'ın Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi bünyesinde kurduğu “Klasik Arkeoloji ve Çağdaş Anadolu Arkeolojisi Kürsüsünde-Akurgal Okulunda” sürdürmüş olması, Türk arkeolojisinin son 20 yılda kazandığı uluslararası başarısının bir nedenidir.

Ord.Prof.Dr. Ekrem Akurgal, Mustafa Kemal Atatürk'ün çok arzuladığı tarih, arkeoloji ve kültür alanındaki çağdaşlaşma ülküsünü, kalite ve bilimden ödün vermeyerek, hoşgörülü, kıskançlıklardan arınmış kişiliği ile yerine getiren ve cumhuriyete kol gerenlerin başında gelir. 1930'lu yılların fakir Türkiyesinin 8 yıl süreyle yurt dışında okuttuğu Akurgal, 1941 yılında başladığı bilimsel yaşamı süresince, her zaman ülkesinin ona sağladığı büyük olanakları, ona neler kazandırdığını hiç yüksünmeden anlatır ve ülkesinden, yurttaşından, devletinden onur duyduğunu her ortamda gündemde tutmak ona büyük zevk verirdi.

Bir bilim adamında olması gereken her erdem, onun kişiliğinin bir ayrıcalığı idi. Bilimsellik onun yaşamında en “olmazsa olmazların” başında gelen bir utku idi. Akademik kariyerde, öğretim üyeliğinin doktoradan sonra önemli diğer aşaması olan doçentlik unvanını bir tez yazarak kazanan ilk genç bilim adamlarından biri olması, onun bilimsel yaşamındaki

çalışkanlığının en büyük göstergesidir. 1949 yılında profesör, 1957 yılında yaptığı uluslararası bilimsel çalışmaları ile “ordinaryus profesör” olan Akurgal, birçok yabancı bilimler akademisini, arkeoloji enstitülerini asli ve şeref üyesi olarak onurlandırmıştır.

Batı dünyasında ülkesinin adını her ortamda tanıtmış, anımsatmış ve arkeoloji biliminin Türkiye'de de çağdaş bilimsel kaliteyi yakaladığını yazdığı kitap ve yurt dışında verdiği yüzlerce konferans, Amerika Birleşik Devletleri'nde Princeton, Almanya'da Heidelberg ve Berlin, Avusturya'da Viyana ve İtalya'da Piza üniversitelerinde verdiği derslerle kanıtlayıcı başarısını göstermiş az rastlanan bir bilim adamıdır. Daha önce değindiğimiz gibi, Büyük Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün en büyük özlemi, kurduğu cumhuriyet ile birlikte halkımızın bu topraklarda bir ulus olarak gururlu bir biçimde yaşaması, kendi geçmişine sahip çıkması, birlik ve beraberliğin sağlanması için Anadolu topraklarında yaşamış tüm kültürlerin, onlara en iyi şekilde anlatılmasının sağlanması idi.

Akurgal doktora tezinden başlayarak, Atatürk'ün arzuladığı araştırmaları ve yapıtları, başarı ile yerine getiren öğrencilerden başta geleniydi. Kitaplarının, makalelerinin, derslerinin ve de konferanslarının içeriğinin tümü, Anadolu uygarlıkları, sanatları ve kültürleriydi. Likyalılardan başlayan bilimsel serüven daha sonra Hitit, Frig, Urartu ve İonia uygarlıkları ile devam etmiş ve 1950'li yıllarda yazdığı ve bugün hâlâ yadsınamaz bilimselliğini koruyan Geç Hitit ve Frig sanatı üzerine yazdığı yapıtlar, onun idol eserleri olarak, evrenimiz durdukça ölmezliğini devam ettirecektir. Onun Batı uygarlığının kökeninde yatan Anadolu kültürleri söylemi ve ortaya koyduğu kanıtlar, her zaman batılı meslekdaşları tarafından karşı tezlerle geçiştirilmek istenmiştir. Ancak o doğruları arayan bir Atatürk çocuğu ve bilim adamı olarak hiçbir zaman gerçeklerden ödün vermemiştir.

Anadolu Arkeolojisini ve Kültür Tarihi'nin kendisi gibi bilinçli bir biçimde araştırılmasının sağlanması için, ondan yardım isteyen birçok öğrencisine her zaman yol gösterici olmuş, onlara çeşitli olanaklar sağlamış ve konu seçiminde yönlendirici olmuştur. Onun verdiği doktora tezlerinin hemen hepsi, Anadolu'da ortaya çıkan ve gelecekteki Batı uygarlığının temelini oluşturan öncü kültürlerin, sanatların tarihini bir kronolojik sıra içinde izleyen konu içeriklerinden seçildiği görülür. Bu seçim, hiç kuşkusuz onun her zaman övgü ve övünçle savunduğu, batı uygarlığının özü olarak inandığı “Anadolu Uygarlıkları'na” olan bilimsel ilgi ve erdemliğinden gelmektedir. Son söz olarak şu sorunun yanıtını gelin hep birlikte bir kez daha arayalım:

Ekrem Akurgal kimdir? Ekrem Akurgal Anadolu uygarlıklarının bugünkü Batı uygarlığının özü ve kökeni olduğunu doktorasını verdiği 40'lı yıllardan 1 Kasım 2002 tarihine kadar uzanan bir bilimsel yaşamda, tarihsel ve arkeolojik belgelerle kanıtlayan bir filozof, Türk Arkeolojisinin çağdaşlaşması için önünü açan, ülkesi ve ülkesinin insanlarıyla bu ülküde bütünleşen, ihtirasları olmayan gerçek bir bilim adamı, Anadolu'nun arkeoloji, tarih ve sanat alanındaki, Atatürk ilke ve devrimlerine gönülden bağlı arkeolog erenidir.

Bu yazı Günce dergisinin Haziran 2003'te yayımlanan 26. sayısından alınmıştır.